

UNS ANTECEDENTS QUE JA EM TENIEN SENSIBILITZADA AMB L'ARBITRARIETAT DELS REGISTRES CIVILS

Àngels Estévez González

XVI Jornada d'Antroponímia i Toponímia. Binissalem, 2003

El 1979 em va néixer una filla, a qui volia posar de nom Laia. Per inscriure-la, em vaig veure obligada a presentar una nota informativa de l'Obra Cultural Balear, que demostrava que era un nom català. A la vista d'aquesta nota, el Registre Civil de Palma ho va acceptar.

Val a dir que el nom de Laia és considerat, per alguns, un hipocorístic d'Eulàlia, amb la qual cosa es posa de manifest que, ja el 1979, el Registre Civil de Palma acceptava hipocorístics.

Uns altres defensen que prové d'un gentilici preromà, que explicaria l'origen de l'actual i conegut nom de la Via Laietana, de Barcelona. Sigui com sigui, és una novel·la prou coneguda de Salvador Espriu, i a mi, això ja em bastava.

El 1981 em va néixer una altra filla, a qui volia posar de nom Sabela, un nom gallec que apareix a obres literàries d'autors com ara Castelao o Cela, entre molts d'altres. Per a la meua sorpresa, el Registre Civil de Palma, tampoc no m'ho permet de cap de les maneres. Ens deixen que li posem Elisabet, en català, però no pas Sabela, el mateix nom en gallec. Uns mesos més tard, Camilo José Cela s'assabenta d'aquest «ultratge», es posa en contacte amb el Registre Civil de Palma, fa que li canviïn el nom a la meua filla i que, immediatament, consti en el Llibre de família aquest canvi. Efectivament, així es fa i així consta. I d'aquella anècdota ens resta una correspondència manuscrita, entre el futur Premi Nobel i na Sabela, de la qual sempre es considerarà el seu «padrí», i que es mantingué de manera regular fins que ell, anys més tard, se'n va anar de Mallorca.

Pel que fa a la definició d'hipocorístic, em remet a <www.bibiloni.net>:

Els hipocorístics són formes escurçades dels noms, usats de vegades col·loquialment però no, en principi, en la documentació oficial. Per exemple Toni, Pep o Lina. La llei prohibeix la imposició d'hipocorístics llevat que hagin adquirit 'substantivitat pròpia'. Aquest és el punt jurídicament més complicat, atès que els tècnics lingüístics no poden establir objectivament si un hipocorístic ha adquirit aquesta 'substantivitat' (no hi ha criteris científics). Per tant, l'admissió o no d'un hipocorístic depèn de la seva valoració subjectiva i de les pràctiques de cada jutge. Els organismes assessors només emeten una nota informativa

manifestant que la forma que es pretén imposar existeix.

A l'IDESCAT de llengua d'abril de 2001, full núm. 3, es destaca:

[...] pel suplici que representen certes formes hipocorístiques sol·licitades pels ciutadans al Registre Civil. [...] En català, ens consta el cas de Laia per resolució del Registre Civil, però són noms força corrents en àmbits col·loquials i alhora formals els noms de Quim Pep, Magda, Dani, Toni... Ara com ara, la decisió d'acceptar-ne la inscripció depèn de cada jutge, que contrasta amb la llista de freqüències d'ús que publica l'Idescat a la xarxa, extremes del padró d'habitants: Jan, Biel, Mariona...

MARC LEGAL

—Ley 40/1999, de 5 de noviembre, sobre nombres y apellidos y orden de los mismos, a l'article 2 diu:

Quedan prohibidos los nombres que objetivamente perjudiquen a la persona, así como los diminutivos o variantes familiares y coloquiales que no hayan alcanzado sustantividad, los que hagan confusa la identificación y los que induzcan en su conjunto a error en cuanto a sexo.

—Llei espanyola del Registre Civil.

—Reial decret de modificació de determinats articles del Reglament del Registre Civil.

—Decret de la Generalitat de Catalunya sobre acreditació de la correcció lingüística de noms i cognoms.

—Instruccions de la Generalitat de Catalunya sobre l'expedició dels certificats que acrediten la correcció ortogràfica dels cognoms catalans.

Documentació diversa que vaig posar a la disposició de les persones assistents a les Jornades d'Onomàstica i Toponímia

Bibliografia sobre *Ventura* i *Fina*, hipocorístics de Bonaventura i Josefina (diminutiu, al seu torn de Josepa):

Tenen entrada pròpia al *Diccionari de noms de persona* de J. M. Albaigès i Olivart, al DCBV (on també té entrada TONI!), al *Catàleg de noms propis de persona* de J. Miralles i A. Martí, i fins i tot a <www.esglesia.net/santoral> consten els respectius dies de les onomàstiques.

El 27 de març de 2003

Apareix documentat l'hipocorístic Toni onze vegades com a nom propi, a l'Idescat.

A l'entrada Gener i Babot, de la GEC, diu [...] que tothom reconegué amb l'hipocorístic de *Peius*.

11 de novembre de 1999

La Dirección General de Registros y Notariado desestima el recurs d'un infant nascut a Eivissa el 8 de maig de 1999. No li deixen posar TONI.

27 de gener de 2000

Idèntica desestimació d'un altre recurs d'un veí de Falset.

23 d'octubre de 2001

De l'article de Joan Abril *Noms de persona al marge de la llei*, vull destacar les frases següents:

Cada cop més els pares imposen als seus fills noms menys convencionals. La llei no els permet tots perquè n'hi pot haver «que perjudiquin la persona», però és una llei amb ambigüitats que porta a confusions.

[...] Què vol dir la llei de 1994 quan parla de substantivitat del nom? Què és la substantivitat? [...] els jutges, a la pràctica es refereixen al grau d'autonomia del nom considerat primari. Però una vegada fixat el «criteri» de la justícia, sovint la justícia mateixa demana l'opinió dels lingüistes. I com ho han de manejar això, els lingüistes? [...] Podem deduir que no hi ha cap criteri coherent, coordinat i unànime, que no es pot saber «científicament» en quin moment un nom col·loquial adquireix substantivitat. Es demostra un cop més que les lleis, com les normes gramaticals, sempre van uns quants anys enrere dels costums socials i de la cultura pluralista.

Antonio Ballester Pascual, nascut a Lluçmajor el 25 de novembre de 1977, que mai no havia volgut ser Antonio, i que és conegut per tot arreu com Toni, s'assabenta que al Registre Civil ja es pot canviar el nom, i posar-lo en català. Em demana com s'ha de fer i jo li faig arribar tota la informació i la documentació que necessita.

Al Registre Civil li diuen que no pot ser, perquè Toni es un diminutiu de Antonio, però que sí que es pot posar Tony, amb *y grega*, perquè és un nom en anglès.

Davant aquest greuge, jo em comprometo a donar-li tot el meu suport i ajudar-lo fins que ho aconsegueixi.

Començ la meua particular croada davant el Registre Civil de Palma i el Jutjat de Pau de Lluçmajor, on insistesc fins a l'avorriment que Toni no és pas un diminutiu, sinó un hipocorístic que ha adquirit substantivitat des de fa segles.

Demano tota casta d'informació al Registre Civil, a coneguts, amics, filòlegs, advocats..., i m'adon que, com més documentació em fan arribar, més clar veig que hi ha una espècie de «buit legal», i que tot depèn de la subjectivitat de la persona que n'ha de fer la inscripció, cosa que vaig poder comprovar en les nombroses visites que vaig fer al Registre Civil de Palma, i al Jutjat de Pau de Lluçmajor.

Faig un «sondeig» d'opinió entre totes les persones mallorquines que conec que fan servir un hipocorístic (desenes): Pep, Biel, Tomeu, Tòfol, Bel, Xesca, Lina...

Ningú no sembla haver-se plantejat mai el tema, ni se senten especialment sensibilitzats amb la qüestió de tenir un nom «oficial» i un altre de «familiar», llevat de dues persones, un Biel i un Tomeu, que sí que es voldrien canviar el nom (Gabriel i Bartomeu, respectivament).

Aleshores, i com que jo no som mallorquina i potser no en conec molt bé el «funcionament» de l'antroponímia, ja em vaig plantejar de demanar l'opinió d'especialistes. Així:

Obra Cultural Balear (OCB), on faig una sol·licitud d'entrevista formal. No manifesten cap interès pel meu cas. No sembla que sigui un assumpte rellevant, tots els mallorquins accepten que hi hagi aquesta duplictat de nom, un d'oficial i un altre de familiar, sense que els creï cap problema. A mi, em sembla una mena de diglòssia antroponímica.

Universitat de les Illes Balears (UIB), a tots els col·legues del Departament de Filologia Catalana, amb qui tinc confiança i, en alguns casos, relacions d'amistat personal, més enllà de les relacions professionals. La resposta és sempre la mateixa. Tema irrellevant, el de la duplictat.

Direcció general de Política Lingüística (DGPL), ben igual que a la UIB, fins i tot d'una manera més pròxima, ja que jo faig feina al mateix edifici, i hi ha una col·laboració constant i molt estreta amb aquesta Direcció general.

Vull remarcar que la majoria de les vegades faig aquestes consultes de manera informal, pel fet que m'uneixen lligams professionals amb aquestes institucions, i àdhuc afectius amb moltes de les persones consultades, i no crec necessari de fer-ho d'una manera més protocol·lària. Les respostes sempre se'm donaren en un clima de màxima cordialitat.

Així doncs, tots tres organismes coincideixen a dir-me que el cas que vull dur endavant no és rellevant i que faci el que vulgui si tant m'interessa.

Així, veig que després d'aquestes tres consultes infructuoses, i complert per part meua el *fair play* a què m'obliga la professió, em veig lliure d'iniciar pel meu compte i tota sola un camí de burocràcia surrealista que duraria més de dos anys.

21 de març de 2002

Escric una carta a l'Oficina d'Onomàstica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC): *A les Illes Balears es dona el fenomen curiós que el registre civil admet el nom de TONY (en anglès) però no pas TONI (en català). A més de noms inversemblants com ara Chenoa (ja n'hi ha tres), Vanessa, Àgatha, Lluna... Un cop exhaurides les passes que puc fer des d'aquí —des de les Illes—, que han estat moltes i infructuoses, per resoldre aquest greuge comparatiu que li fan al meu gendre, us demano que des de l'IEC em digueu què s'hi pot fer per posar Toni.*

Com sabeu, les Balears reben a hores d'ara una allau d'immigrants de consideració (s'hi comptabilitzen al voltant de 80 llengües diferents).

Totes aquestes persones vingudes de fora poden inscriure llurs fills amb noms en xinès, japonès, bantu, polonès... sense cap entrebanc. Els mallorquins, però, que paguen religiosament els seus impostos, no ho poden fer.

Gràcies d'antuvi per ajudar-me, i us vull avançar, però, que l'explicació de diminutiu que em donen al jutjat no em serveix, com tampoc la d'hipocorístic, perquè en aquest cas, àdhuc el nom de Laia, considerat hipocorístic d'Eulàlia, tampoc no s'hauria d'admetre i jo tinc una filla que nom Laia des de fa... 22 anys.

26 de març de 2002

A la llista de distribució Zèfir de professionals de la llengua catalana.

Amb el permís del responsable, Joan Vilarnau, que em diu: *La teva carta em sembla molt adequada i plena de raó. Em semblarà molt bé que tu mateixa la facis arribar a Zèfir.*

Us faig arribar aquesta carta, que he enviat a l'Institut d'Estudis Catalans i a totes les societats d'onomàstica que he pogut trobar. Qualsevol suggeriment serà ben rebut i agraït.

Alguns paràgrafs representatius dels nombrosos missatge d'adhesió de la llista de distribució de professionals de la llengua catalana Zèfir.

—Hem rebut aquí, a dinamització lingüística dels jutjats de Barcelona el teu missatge de Zèfir. Resulta que tot acaba sent potestat del jutge del Registre.

—Allò del diminutiu encara és més fort. Tony és diminutiu en anglès d'Anthony. O sigui, que valen els diminutius estrangers, però els autòctons no? Quin escàndol!

—La cosa està a convèncer a qui siga del registre o del jutjat que el nom ha adquirit substantivitat, cosa que no sé ben bé com es fa. Potser mostrant-los que el nom Toni té entrada pròpia en els diccionaris de nom de persona (per exemple el de la Generalitat Valenciana), en l'Alcover o en la GEC (com a topònim).

—Com que admeten noms en anglès, potser dur-los un llibre de Toni Morrison o un disc de Toni Braxton [...].

—D'altra banda conec dos germans que es diuen Illa i Llac i no han tingut cap problema. I, més gros, Chimo Lanuza —d'Unió Valenciana— sembla que ha aconseguit renovar el seu carnet amb aquesta grafia.

—A mi em va passar una cosa semblant. Vaig tenir un nen i li volia posar Pep [...] Resulta que tot acaba sent potestat del jutge, i ell decideix si aquell diminutiu o hipocorístic ha agafat prou autonomia per tenir categoria de nom propi. La qüestió és absolutament il·lògica [...] tu el pots registrar amb el nom que et plagui (li pots posar Taula), ara bé no li pots posar Pep ni Toni. Que tinguis sort!

Resposta de l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC, de data 2 d'abril de 2002

Benvolguda senyora,

El cas que ens exposeu no és estrany tampoc, per exemple, a Catalunya, segons la informació de què disposem. Malgrat l'existència d'una sola legislació, pel que es pot comprovar no hi ha una aplicació única d'aquesta legislació, sinó que varia segons la persona encarregada de cada Registre Civil; el mateix que apunteu per a Toni, tenim constància que ha succeït amb Quim, que en alguns registres no ha estat acceptat, mentre que sí s'ha pogut posar Kim (perquè és un nom que existeix en una altra llengua).

Segons la informació que tenim no us podem donar una solució al vostre problema perquè tal com us assenyalàvem, la competència a l'hora d'acceptar un nom o no correspon al registre civil concret. Nosaltres, en aquests casos, podem fer notes informatives en què s'expli (sic) que un nom com Toni és una variant del nom ANTONI, i que en català té tradició d'ús des d'antic. Ara bé, la decisió continua sent de la persona encarregada del Registre Civil que, com deïeu, a vegades accepta Laia i no accepta d'altres variants.

Ben cordialment,

*Joan Anton Rabella
Oficina d'Onomàstica*

A la vista d'aquest escrit, i davant la passivitat de les autoritats lingüístiques, i in comptables anades i tornades del jutjat al Registre Civil (Palma i Lluçmajor), entrevista amb un jutge, personal de les institucions, desenes de telefonades...

Deman una nota informativa a l'Institut d'Estudis Catalans, que contesta el 15 d'abril de 2002:

Atesa la petició de la senyora Àngels Estévez informo del següent:

Que Toni és, d'acord amb els criteris ortogràfics moderns de la llengua catalana, una variant correcta en català de l'antropònim masculí Antoni, tal com consta en les obres d'antroponímia de referència general de la llengua catalana, i que té tradició d'ús des de l'edat mitjana tal com podem comprovar en el Diccionari català-valencià-balear d'A. M. Alcover i F. de B. Moll.

Així doncs, veig que finalment l'Institut d'Estudis Catalans em dona la raó!

El mateix dia en què rebem la carta, en Toni es presenta al Registre Civil, i per a la nostra sorpresa, li continuen dient que no es pot canviar el nom!

7 de maig de 2002

Després de tenir ja a les mans la nota informativa de l'IEC la Societat d'Onomàstica em diu el contrari:

Apreciada senyora,

Efectivament, Toni és considerat un hipocorístic, i només s'admeten aquells que hagin abastat una substantivitat pròpia, entre els quals es troba Laia. De fet, es tracta que aquests i altres noms es van «colar» per culpa de jutges o encarregats inexperts al Registre Civil

Amb la llei a la mà, sento dir-li que no té cap possibilitat... per ara. Cartes com la seva poden ajudar a canviar o millorar els criteris.

Ara ja començo a desesperar-me i, amb el document de l'IEC, torn a demanar, amb insistència i caparrudesa, davant la Direcció general de Política Lingüística, que m'ajudin en aquesta espècie de «croada». Finalment, el 7 de maig de 2002 la Direcció general de Política Lingüística escriu al rector de la UIB i en demana un pronunciament oficial sobre la conveniència o no d'admetre els hipocorístics en català.

27 de maig de 2002

El Gabinet d'Onomàstica de la UIB contesta a la DGPL amb un extens informe del qual destaco les frases següents:

[...] l'ús i la inscripció d'hipocorístics presenta molts de problemes.

Els hipocorístics són formalment variables per essència [...] són una realitat canviant.

En la variant geogràfica mallorquina [...] mai no s'ha perdut la forma sencera de referència i mai no s'ha posat en dubte.

Seria desmuntar la tradició de la nostra cultura popular [...], inventar una nova antroponímia i ensorrar la tradició catalana.

Hi ha un buit legislatiu que s'hauria d'omplir.

Mentrestant, en les moltes anades i vingudes del Jutjat de Palma al de Lluçmajor, el jutge encarregat del Registre Civil de Palma escriu al jutge de pau de Lluçmajor en els termes següents:

4 de juny de 2002

Respondiendo a su consulta [...] debo manifestarle que [...] ello no es posible por ser el criterio de dicha Dirección General que Toni es un simple hipocorístico del nombre Antonio o de Antoni.

26 de juliol de 2002

La Direcció GPL escriu al Servei Lingüístic de la UIB una carta en què fa alguns comentaris sobre l'informe del Gabinet d'Onomàstica, i que acaba dient:

[...] tot i que puc entendre un enfocament del tema des de la tradició mallorquina lligada al santoral catòlic, crec que la situació sociolingüística actual ens obliga a tractar-lo des d'una nova perspectiva [...]

T'agrairé que us plantegeu la possibilitat de fer una nova reflexió sobre aquest tema.

21 d'agost de 2002

Al diari AVUI:

El Registre no admet el canvi de Xavier pel diminutiu Xavi.

En el mateix cas que el nom Xavi hi ha a Catalunya altres diminutius hipocorístics tan populars com [...] Pepa, provinent de Josepa.

23 de setembre de 2002

El Gabinet d'Onomàstica a la DGPL:

[...] La realitat sociolingüística fa que ens haguem de replantejar la qüestió antroponímica des d'una altra perspectiva.

Adjunten una llista de noms i les corresponents formes hipocorístiques que acceptarien (entre els quals, naturalment, Toni).

25 de setembre de 2002

La DGPL escriu al president de la Secció Filològica de l'IEC:

[...] Consideram que la situació sociolingüística ens obliga a no ser excessivament restrictius respecte d'aquest tema [...]

[...] hem sol·licitat informe a la UIB, perquè ens faci arribar una relació dels hipocorístics [...] que pensam fer arribar als registres civils.

Abans, us la trametem perquè ens complaurà conèixer la vostra opinió sobre el tema.

25 de setembre de 2002

La DGPL al Rector de la UIB:

[...] comunicar-vos que després de diversos canvis d'impressions —escrits i verbals— el Servei Lingüístic ens ha tramès una relació dels hipocorístics.

[...] Hem enviat aquesta relació a l'IEC.

22 d'octubre de 2002

President de la Secció Filològica de l'IEC a DGPL:

Considerem que la llei està depassada i que qualsevol mesura que tendeixi a ajustar-la als usos socials serà benvinguda. Valorem, per tant, la vostra iniciativa. [La iniciativa era meva].

3 de novembre de 2002

DGPL demana a Menorca i Eivissa relació d'hipocorístics.

27 de febrer de 2003

Anuncii a la UIB la meva ponència a la XVI Jornada d'Antroponímia i Toponímia, que ha de tenir lloc a Binissalem el 22 de març. Som assistent assídua a aquestes jornades anuals. El títol és: *Toni Ballester, història d'un hipocorístic*.

Amb això, anuncii també que faig comptes de fer públic aquest meu *via crucis* particular, i que faig comptes d'arribar allà on sigui fins que pugui demostrar que tenc raó.

14 de març de 2003

Em fan arribar per fax còpia de resolució de la Dirección General de Registros y Notariado (DGRN) que estima recurs presentat per Toni el Registre Civil de Barcelona, que sol·licitava inscripció de naixement el 12 de juny de 2002.

La DGRN ordena que en la inscripció de naixement debatuda consti TONI.

Aquest recurs és guanyat per a un nounat, no és un canvi de nom, però els fonaments de dret són els mateixos.

17 de març de 2003

Carta de la DGPL al magistrat jutge del Registre Civil de Palma, on s'adjunta una primera relació d'hipocorístics i es prega que es consideri la possibilitat d'admetre'ls al Registre Civil.

22 de març de 2003

Faig pública aquesta «bogeria» en la XVI Jornada d'Antroponímia i Toponímia, que té lloc a Binissalem el 22 de març de 2003, que queda enregistrada en vídeo, com a testimoniatge d'una caparrudesa.